

قله‌های ادبیات جهان

سفر به انتهای شب سلین

جان استارک

ترجمه رضا علیزاده

چترنجی

فهرست

۷	پیش‌گفتار
۱۱	گاه‌شمار
۲۱	فصل ۱: مقدمه
۲۲	از دتوش تا سلین
۲۶	از سلین تا باردامو
۲۸	جنگ
۳۱	آفریقا
۳۶	ایالات متحده
۴۲	پاریس
۵۱	فصل ۲: مضامین
۵۱	سفر
۶۰	روبنسون
۶۹	صدا

۷۸	جسم
۸۶	تخیل
۹۴	همدردی
۱۰۷	فصل ۳: سبک
۱۱۹	فصل ۴: آیندگان
۱۲۵	راهنمایی برای مطالعه بیشتر

پیش‌گفتار

سفر به انتهای شب رمانی «اتوبیوگرافیکال» [یا حسب حال گونه] است. باردامو، قهرمان و راوی به جاهای مختلف سفر می‌کند و در تجربیات توان فرسا شریک می‌شود، مکان‌ها و تجربیاتی که رمان‌نویس سال‌ها قبل از نویسنده شدن به آنجاها سفر کرده یا از سر گذرانده است. اما رمان «اتوبیوگرافیکال»، اتوبیوگرافی [یا حسب حال] نیست و ما نباید سفر به انتهای شب را به گونه‌ای بخوانیم که انگار گزارشی از نوعی غریب و نامتعارف می‌خوانیم، و گویی جذاب بودن روایت به نحوی مدیون «راست» بودن آن است. باردامو داستانش را به زبان اول شخص بازگو می‌کند اما او «شخصیت»ی داخل این روایت است و این مؤلف نیست که صاف و ساده از زبان شخص خودش حرف می‌زند. باردامو سلین نیست و نیز سفر به انتهای شب داستان بخشی از زندگی سلین نیست. اما هم قهرمان و هم پی‌رنگ کتاب به شیوه‌ای جالب توجه به حقایق خاصی از بیوگرافی مؤلف ارتباط پیدا می‌کند و به همین دلیل تحقیق حاضر با فصلی شروع می‌شود که ادبیات داستانی سلین را با اطلاعات مشهور و همگانی می‌سنجد. این مقایسه به وضوح نشان می‌دهد که ماهیت عجیب تصورات غلط از زندگی او باید در سفر به انتهای شب جست‌وجو شود. این رمان با درک خلق و خوی به شدت نابهنجار مردی که آن را نوشته پیش از پیش جذاب می‌شود.

هرچند موضوعات بیشتری را در مورد سلین می‌شود علاوه بر خلق و خو، نابهنجاری یا

فصل ۱

مقدمه

سفر به انتهای شب یکی از آثار برجسته ادبی مدرن، اثر انسان‌ستیزانه پرشور و گزنده و بلیغی است که نظیری در ادبیات فرانسه یا هیچ ادبیات دیگر ندارد. این اثر شصت و اندی سال پیش به طرزی فراموش‌ناشدنی و پیش‌گویانه پایه‌گذار عصری بود که بدینی اکنون شایع را در خصوص ظرفیت خباثت در طینت انسان و آینده بنی‌بشر نوید می‌داد. کتاب به شکلی بی‌رقیب بیانگر موقعیت انسان سرخورده و نادین‌مدار است که در زندگی او نه اثری از لطف الهی هست و نه اینکه خرسندی و هیچ‌گونه ایمانی او را به بهتر شدن اوضاع دلگرم می‌کند. تنها امید انسان این است که با پرت کردن حواس خود طاقت بیاورد. با این حال برای میلیون‌ها خواننده سفر به انتهای شب به رغم همه بدینی‌های گاه بی‌رحمانه‌اش کتابی لذت‌بخش و خوشایند بوده است، زیرا سلین در این اثر احساسات منفی خود را تا سطح هنر برمی‌کشد و ستایش از مهارت و استادی در وصف این احساسات را برای ما آسان می‌کند. اگر سلین امیدوار بوده است که با سهیم کردنمان در فلسفه زندگی نو‌میدانه‌اش روحیه ما را خراب کند، می‌شود گفت که شکست خورده است: این است دستاورد موفقیت‌آمیز - و باید اضافه کنم طنز سیاه - رمان او که نتیجه‌اش معکوس است. ما به رغم ارزش‌های اخلاقی سلین او را بی‌چون‌وچرا نویسنده می‌دانیم.

از دتوش^۱ تا سلین

در کمال شگفتی، سفر به انتهای شب اولین کتاب یک نویسنده تمام وقت نیست، بلکه کتاب پزشکی شاغل است. وقتی اثر در سال ۱۹۳۲ منتشر شد، سلین سی و هشت سال داشت و با اسم واقعی اش، دتوش، در یک درمانگاه شهرداری در شمال پاریس مشغول طبابت بود. پس از انتشار پرسروصدای رمان، امکان برگشت به ناشناختگی زمان دتوش وجود نداشت، هر چند او حرفه پزشکی را با همین نام تا هنگام مرگ ادامه داد. او همچنین در دهه ۱۹۲۰ این اسم را در نوشته‌های تخصصی پزشکی خود به کار می‌برد: در گزارش‌هایی که برای جامعه ملل تنظیم می‌کرد، سازمانی که سه سال پركشمکش را برای خدمات بهداشت و درمانی آن کار کرد و در نوشته‌های ژورنالیستی برای مطبوعات حرفه‌ای، در خصوص مسائل بهداشت عمومی همچون بیمه درمانی و واکسیناسیون و بالاتر از همه در پایان‌نامه حیرت‌انگیزی که پس از چند سال ترک تحصیل و برگشت به دانشگاه برای اخذ درجه دکترایش نوشت.

باید بر روی این پایان‌نامه درنگ کنیم، چون هم موضوع و هم سبک ادبی این پایان‌نامه مسلماً آن را جزء بخشی از مجموعه آثار^۲ سلین می‌کند - این اثر در واقع چهار سال پس از انتشار سفر و در پی موفقیت او در مقام رمان‌نویس، در مقیاس تجاری منتشر شد. عنوان پایان‌نامه عبارت است از: «زندگی و فعالیت زملوایس»^۳ و روایتی است خشمگینانه و موعظه‌وار از مسیری که سوژه‌اش برای خود نابودسازی طی می‌کند، زندگی دکتری مجار در اواسط قرن نوزدهم که اولین کسی است که تشخیص می‌دهد شیوع تب نفاسی در میان زنان بیمار به دلیل کوتاهی کارکنان بخش مامایی است در ضد عفونی کردن دست‌ها؛ دانشجویان پزشکی بدون شستن دست مستقیم از سر میز تشریح راهی بخش زایمان می‌شدند. زملوایس به رغم همه تلاش‌ها برای متقاعد کردن همکاران و مقامات بیمارستان در وین به حقیقت کشفیاتش، با بی‌اعتنایی مواجه و به سبب این عدم پذیرش دچار پارانویا شد. در روایت سلین از این ماجرا او سرانجام خود را به

1. Destouches

2. œuvre

3. «The Life and Work of Semmelweis»